

godsdienst-
sociologische
opstellen

onder redactie van
prof. dr.
K. Dobbelaere en
prof. dr.
L. Laeyendecker

Godsdienst, kerk en samenleving

Een bloemlezing,
met daaraan
toegevoegde
commentaren,
uit het werk
van bekende
sociologen
uit verschillende
tijdvakken.

De bundel
is als volgt
opgebouwd:

Deel I	De klassieke
godsdienst-
sociologie
Deel II	De kerksociologie
Deel III	De hedendaagse
godsdienst-
sociologie
Deel IV	Kerksociologie,
sociologie en
theologie

ISBN 90 237 6023 9/
404 blz. / f 39,50

**Universitaire
Pers
Rotterdam**

Tot nog toe spraken we zonder nadere nuancering van audio-visuele media maar radio en televisie zijn ongelijke communicatiemiddelen en daarom dringt de vraag zich op of één van beide media wellicht het meest geëigend is voor de uitzending van een kerkdienst dan wel van een meer aangepaste liturgieviering. Het is in dit verband niet de vraag in hoeverre de christelijke waarheid 'optisch vertaalbaar' is. Het gaat immers bij televisieuitzending niet om visualisering van de christelijke geloofsinhoud maar van een liturgievierende gemeente. Een exclusieve voorkeur voor radio omdat het geloof uit het gehóór is, is o.i. evenmin ter zake. Nergens in de bijbel wordt een principieel verschil gemaakt tussen auditieve en visuele perceptie. Trouwens ook de psychologie leert dat men de verschillende waarnemingsvormen niet te geïsoleerd van het totaal van het menselijk gedragen kan beschouwen.

Kijk-hoorspel

Men zal de vraag ook niet mogen beantwoorden vanuit het typisch visuele van de rooms-katholieke eredienst en het veel meer auditieve van de protestantse Woorddienst waardoor een verdeling over de beide media voor de hand liggend zou zijn. We zouden hier-teenover kunnen stellen de herwaardering van de Woordverkondiging in de tegenwoordige Romana en de voorkeur in protestantse kring voor de uitzending van diensten van Schrift en Tafel. Maar het hoofdbezwaar tegen deze boedelscheiding ligt ergens anders, nl. hierin dat de eucharistieviering geen kijkspel en de Woorddienst geen hoorspel is. Heel de liturgie vraagt om deelname van de totale mens. Participatie is essentieel. Daarom ligt het criterium in de vraag welk van beide media - bij uitzendingen als een liturgisch evenement - de hoogste graad van participatie (=deelnemen aan) mogelijk maakt. Dat bij beide media van een gereduceerde participatie gesproken moet worden stelden we reeds vast. Maar doet zich in de mate van reductie nu nog een verschil voor bij radio- en televisieontvangst?

Bekend is het antwoord van *Marshall McLuhan*. Hij onderscheidt tussen *hot* en *cool* media. Een *hot medium* geeft veel informatie en daardoor is de participatie gering. Een *cool medium* geeft weinig informatie waardoor de participatie veel intensiever is. Als voorbeeld kunnen genoemd worden een cartoon en een foto. Een cartoon geeft weinig details en zo min mogelijk informatie. Een foto daarentegen is hoog gedefinieerd en informeert zo volledig mogelijk. Een cartoon laat ons daarom veel meer doen betrekt ons in veel sterkere mate dan een foto. Nu is het merkwaardige dat McLuhan de televisie een *cool* en de radio een *hot medium* noemt. Het kleine scherm geeft weinig details en laat de kijker veel meer doen dan de radioluisteraar. Als McLuhan gelijk heeft - wat nog te bezien staat - geeft hij wel een interessante richtlijn

VU magazine

voor onze vraagstelling. Televisie vraagt om een koele benadering. Een verslaggever die bij de uitzending van een voetbalwedstrijd te veel vertelt, irriteert. Met enige voorzichtigheid mag hieruit wellicht geklonkludeerd worden dat de televisie zich meer leent voor wat wij dadelijk een 'kleine liturgie' zullen noemen en de radio meer voor een kerkdienst met vele gekoncentreerde momenten en hoge informatiegraad.

Storing

Bekijkt men de zaak van een heel andere kant dan is duidelijk dat een televisieopname een kerkdienst tot op heden veelmeer stoort dan een radiouitzending. Er komen lampen en rijdende kamera's aan te pas, een draaiboek en regie, de dienst wordt veelal aangepast en de gemeente moet repeteren, waardoor de aanwezigen zich meer voelen bekeken dan betrokken in het liturgisch gebeuren. Televisie bezorgt door de totalere overdracht ook eerder een desillusie. 'De predikant komt close-up de huiskamer binnen zonder de kans die iedere tv-spreker verdient dat hij daarnaar adequaat kan handelen. Gebaren die in een kerkgebouw efficiënt zijn worden in de huiskamer gênant.'

Er valt toch wel iets voor te zeggen dat de radio zich meer leent voor de uitzending van een 'gewone' kerkdienst en dat de televisie eerder vraagt om een 'kleine' liturgie. Maar we zijn ons bewust dat het laatste woord hierover nog niet is gesproken.

Er kunnen redelijke motieven zijn voor de uitzending van 'gewone' kerkdiensten. Maar dit neemt niet weg dat tegen de achtergrond van al het bovenstaande onze voorkeur uiteindelijk toch uitgaat naar bij de media aangepaste liturgievormen.

Ons uitgangspunt daarbij is dat de publieke omroepmedia zich zo veel mogelijk moeten richten tot een groot publiek. De gangbare kerkdienst leent zich niet voor massakommu-